

СЛУЖБА БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

НАЦІОНАЛЬНИЙ ЮРИДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЯРОСЛАВА МУДРОГО

ІНСТИТУТ ПІДГОТОВКИ ЮРИДИЧНИХ КАДРІВ
ДЛЯ СЛУЖБИ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

**ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
ОПЕРАТИВНО-СЛУЖБОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ:
АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ
ТА ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ**

Матеріали постійно діючого науково-практичного семінару
(м. Харків, 27 травня 2016 року)

Випуск 7

Харків
«Право»
2016

УДК 342.951(477):351.746.1

ББК 67.9(4УКР)301.162

П68

Редакційна колегія:
С. О. Гриненко (голов. ред.),
І. М. Зеленська, О. Ю. Костін,
Д. І. Тарасенко, М. М. Юрлов

*Редколегія може не поділяти погляди, викладені у збірнику. Автори
опублікованих матеріалів несуть відповідальність за їх зміст.*

П68 **Правове** забезпечення оперативно-службової діяльності: актуальні проблеми та шляхи їх вирішення : матеріали постійно діючого наук.-практ. семінару (м. Харків, 27 трав. 2016 року) / редкол.: С. О. Гриненко (голов. ред.) та ін. – Х. : Право, 2016. – Вип. 7. – 382 с.

ISBN 978-966-937-026-6

Збірник містить тези доповідей і виступів науковців, практичних працівників та курсантів, присвячених проблемам реформування правоохоронної системи, соціального захисту працівників правоохоронних органів, військовослужбовців, учасників АТО та осіб, звільнених з військової служби; проходження військової служби, забезпечення законності та відповідальності військовослужбовців; договірної роботи в Службі безпеки України; представництва інтересів СБ України та інших правоохоронних органів у судах; проблемним питанням правозастосовної діяльності, які виникають у практиці оперативних підрозділів та органів досудового розслідування; забезпечення інформаційної безпеки та боротьби з тероризмом й іншим питанням правового забезпечення оперативно-службової діяльності.

Для співробітників правоохоронних органів, науковців, викладачів, курсантів і студентів вищих юридичних навчальних закладів.

УДК 342.951(477):351.746.1

ББК 67.9(4УКР)301.162

Адреса Інституту: м. Харків, вул. Мироносицька, 71,

телефон/факс (057) 700-34-55

E-mail: lpuk.kharkov@gmail.com

© Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого, 2016

© Інститут підготовки юридичних кадрів для
Служби безпеки України, 2016

© Оформлення. Видавництво «Право», 2016

ISBN 978-966-937-026-6

5. РОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ПРАВОЗАСТОСОВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ, ЯКІ ВИНИКАЮТЬ У ПРАКТИЦІ ОПЕРАТИВНИХ ПІДРОЗДІЛІВ ТА ОРГАНІВ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ

Бабаєва Олександра Володимирівна
асистент кафедри кримінального процесу та оперативно-розшукової діяльності Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

ДЕЯКІ ПИТАННЯ ПОВЕРНЕННЯ СУДОМ ОБВИНУВАЛЬНОГО АКТА ПРОКУРОРУ

Право суду у підготовчому провадженні прийняти рішення про повернення обвинувального акту прокурору передбачено п. 3 ч.3 ст. 314 Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК). Втім, підстави та порядок його винесення КПК не врегульовано. І хоча деякі роз'яснення щодо вказаних питань наведено у Листі Вищого спеціалізованого суду України (далі – ВССУ) з розгляду цивільних і кримінальних справ № 223–1430/0/4–12 від 3. 10. 2012 року (далі – Лист) [1], слід зазначити, що вони не розв'язують усіх проблемних питань.

Так, відповідно до п. 3 ч. 3 ст. 314 КПК у підготовчому судовому з'єднанні суд має право прийняти рішення про повернення обвинувального акту, якщо він не відповідає вимогам цього Кодексу. Стаття 291 КПК закріплює вимоги щодо форми та змісту обвинувального акту та додатків до нього. Якщо обвинувальний акт не містить відомості, які зазначені хоча б в одному пункті вказаної норми, то є підставою для повернення обвинувального акту прокурору. Так, зокрема, якщо в обвинувальному акті взагалі відсутнє формулювання обвинувачення; при викладенні фактичних обставин кримінального правопорушення формулювання обвинувачення не містить обставин, які характеризують об'єктивну та суб'єктивну сторону кримінальних правопорушень, або вони наведені вкрай стисло без зазначення способу вчинення; не зазначено ознаки спрямованості умислу, мотиву, дій, мети та суб'єктивного ставлення обвинуваченого до наслідків своїх дій (коли вони є обов'язковими при описуванні злочину); фактичні обставини, що характеризують об'єктивну та суб'єктивну сторону злочину є незрозумілими та суперечливими, наведено недопустиму натура-

лізацію опису злочину та інші. Також, підставою для повернення обвинувального акта є: відсутність підпису слідчого або його не затверджено прокурором; відсутність підпису прокурора (коли обвинувальний акт склав прокурор); відсутні анкетні відомості або місце проживання обвинуваченого, потерпілого і т.п.

Окрім цього, ч. 4 ст. 291 КПК передбачає, що до обвинувального акту додаються наступні документи: 1) реєстр матеріалів досудового розслідування; 2) цивільний позов, якщо він був пред'явлений під час досудового розслідування; 3) розписка підозрюваного про отримання копії обвинувального акта, копії цивільного позову, якщо він був пред'явлений під час досудового розслідування, і реєстру матеріалів досудового розслідування; 4) розписка або інший документ, що підтверджує отримання цивільним відповідачем копії цивільного позову, якщо він був пред'явлений під час досудового розслідування не до підозрюваного; 5) довідка про юридичну особу, щодо якої здійснюється провадження, у якій зазначаються: найменування юридичної особи, її юридична адреса, розрахунковий рахунок, ідентифікаційний код, дата і місце державної реєстрації. Відповідно до ст. 293 КПК України одночасно з направленням обвинувального акта до суду прокурор зобов'язаний під розписку надати його копію та копію реєстру матеріалів досудового розслідування підозрюваному, його захиснику, законному представнику. Якщо провадження здійснюється щодо юридичної особи, копії обвинувального акта та реєстру матеріалів досудового розслідування надаються також представнику такої юридичної особи.

Основними підставами для повернення обвинувального акту з підготовчого провадження є ненадання прокурором разом з обвинувальним актом розписок про отримання обвинуваченим акту, цивільного позову, а також надання реєстру матеріалів досудового розслідування, який не відповідає вимогам ст. 109 КПК України (зокрема в ньому відсутні дані щодо відкриття матеріалів іншої сторони, про допит підозрюваного, а також про виконання інших процесуальних дій тощо).

У вказаному вище Листі зазначено, що ухвалою про повернення обвинувального акту суд зобов'язує прокурора усунути виявлені недоліки протягом визначеного ним розумного строку, який має бути достатнім для виправлення допущених недоліків. Ухвала негайно направляється прокурору для їх усунення або для долучення необхідних додатків тощо. Проведення будь-яких слідчих або інших процесуальних дій, окрім тих, що зазначені в ухвалі про повернення обвинувального акта, клопотання про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру, в кримінально-

му провадженні не допускається. Докази, отримані при проведенні процесуальних дій, не визначених в ухвалі про повернення зазначених матеріалів кримінального провадження, згідно з ч. 8 ст. 223 КПК є недопустимими.

Останнім часом деякі процесуалісти вважають спірною та такою, що не відповідає КПК, позицію ВССУ відповідно до якої, повертаючи обвинувальний акт прокурору, суд може зобов'язати прокурора провести слідчі дії. Так, законодавець у ч.8 ст. 223 КПК встановив, що слідчі (розшукові) дії не можуть проводитися після закінчення строків досудового розслідування. Досудове розслідування закінчується направленням обвинувального акта до суду у підготовче провадження. Проведення слідчих дій за дорученням суду можливе лише у випадках, передбачених ч. 3 ст. 333 КПК, де вказано, що у разі, якщо під час судового розгляду виникне необхідність у встановленні обставин або перевірці обставин, які мають істотне значення для кримінального провадження, і вони не можуть бути встановлені або перевірені іншим шляхом, суд за клопотанням сторони кримінального провадження має право доручити органу досудового розслідування провести певні слідчі (розшукові) дії. Будь-які слідчі (розшукові) або негласні слідчі (розшукові) дії проведені з порушенням цього правила, є незаконними, а зібрані внаслідок них докази – недопустимими. Відтак, прийнявши рішення у підготовчому провадженні про повернення обвинувального акту прокурору для проведення слідчих дій, суд фактично зобов'язує останнього проводити додаткове досудове розслідування [2; 3].

Підсумовуючи викладене та цілком поділяючи вказану точку зору, зазначимо, що надання судом доручень органу досудового розслідування про проведення певних слідчих (розшукових) дій можливо лише за клопотанням сторони кримінального провадження в стадії судового розгляду. Розглядаючи таке клопотання від сторін суд, крім іншого, має можливість встановити її обґрунтованість матеріалами кримінального провадження (що до речі, неможливо зробити у підготовчому провадженні). Тому в даній стадії провадження таке право суду повертає інститут додаткового розслідування, що є неприпустимим.

На підставі наведеного, вбачається необхідним закріплення у КПК окремої норми щодо порядку та підстав прийняття судом у підготовчому провадженні рішення про повернення обвинувального акту прокурору.

Використані джерела:

1. Про порядок здійснення підготовчого судового провадження відповідно до Кримінального процесуального кодексу України [Електронний ресурс] : лист Вищ. спеціаліз. суду України з розгляду цивіл. і кримін. справ

від 03.10.2012 р. № 223–1430/0/4–12 // Верховна Рада України : офіц. веб-портал. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/v1430740–12> (дата звернення: 15.11.2015). – Заголовок з екрана.

2. Симоненко З. Теоретичні можливості відновлення досудового слідства після повернення обвинувального акту прокурору [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://uba.ua/documents/presentation/11-03-2016/Symonenko.pdf>.
3. Пономаренко Д. В. Повернення обвинувального акту. Підстави та процесуальне значення [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://blog.liga.net/user/ponomarenko/article/21285.aspx>.

Ганга Дмитро Григорович

студент 1 групи 3 курсу факультету підготовки кадрів для Пенсійного фонду України Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

ОКРЕМІ ПИТАННЯ ЗАСТОСУВАННЯ ПОЛІГРАФА У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ

Після ратифікації Україною Асоціації із Європейським союзом наша країна стала на шлях економічного, наукового і технічного прогресу, а також імплементації європейського права у національне законодавство. Ефективність діяльності правоохоронних органів з пошуку та отримання фактичних даних, що мають значення для кримінального провадження з кожним днем підвищується. Це пояснюється, в тому числі, і тим, що правоохоронними органами під час розслідування злочинів використовуються різні технічні прилади. Одним із таких є поліграф.

Можливість застосування поліграфа та його використання в Кримінальному процесуальному кодексі України (далі – КПК) прямо не передбачено. На стадії досудового розслідування використання поліграфа вбачається можливим відповідно до п. 1 ч. 1 ст. 8 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність»: оперативним підрозділам для виконання завдань оперативно-розшукової діяльності за наявності підстав надається право опитувати осіб за їх згодою, використовувати їх добровільну допомогу; ч. 16 ст. 9 цього закону – для одержання інформації забороняється застосовувати технічні засоби, психотропні, хімічні та інші речовини, які пригнічують волю або завдають шкоди здоров'ю людей та навколишньому середовищу.